

RIIGIKOGU

4. istungjärk **Protokoll nr. 66 (3).**

1921. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Setude kongressi terwitus. — 3. Teadaanne rkl. J. Jans'i tagasiastumise kohta Riigikogust. — 4. Teadaanne juhatusel poolt komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 5. Hariduse ja maaseaduse komisjonide walimised. — 6. Seaduseelnõu wabariigi walitsemise ajutise korra § 12-a („Riigi Teataja“ nr. 109—1919 a.) ärakaotamise kohta — üleüldise komisjoni paralleel-ettepanekud § 12-a ärakaotamise ja allesjätmise kohta. — 7. Põllutööliliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus — II. lugemisel. — 8. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja küsimus.

Riigikogu koosolek 13. oktoobril 1921. a. kell 10 homm. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem**.

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

Walitsuse lauas: siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **J. Soots**.

Koosolek algab kell 10.10 m. h.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **A. Kerem**: Awan Riigikogu koosoleku. Täna ses päewakorras on ette nähtud 2 punkti.

A. Jürgenstein (rhw.): Teen ettepaneku päewakorda esimese punktina wõtta komisjonide täiendawad walimised.

Juhataja **A. Kerem**: On ettepanek tehtud päewakorda esimese punktina komisjonide täiendawad walimised wõtta. (Hääletatakse.) Wastu ei olda — see ettepanek on wastu wõetud. Päewakorra-punktide järjekorda muuta ei soowita, — loen päewakorra wastu wõetuks.

Enne, kui päewakorra juure üle minna, on mul au juhatusel nimel teatada, et setude kongressi poolt on terwitustelegramm tulnud, mida hra sekretääri ette kanda palun.

2. Setude kongressi terwitus. Abisekretäär **W. Pezold** (loeb): „Setu kongress terwitab Riigikogu ta wastutusrikkas töös ja loodab, et Riigikogu Setu rahwa haridushuwisid toetamast ei keeldu. — Kongressi nimel kongressi juhataja **Duplewski**.“

3. Teadaanne rkl. J. Jans'i tagasiastumise kohta Riigikogust. Juhataja **A. Kerem**: Peale selle on Riigikogu juhatusel järgmine teadaanne sis-

se tulnud: „Riigikogu juhatusel. Mul on au sellega teatada, et ma Riigikogu liikme wolitused maha panen. Tallinnas, 11. oktoobril 1921 a. Juhataja **Jans**.“ Järgmisele sama rühma ja nimekirja kandidaadile on kutse saadetud.

4. Teadaanne juhatusel poolt komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Peale selle on juhatusel Riigikogule teada anda need seaduseelnõud, mis juhatus on otsustanud wastawatesse komisjonidesse anda.

Abisekretäär **W. Pezold** (loeb): Tallinna riigimuuseumi põhimääruse eelnõu — haridus- ja rahaasjandus komisjoni.

Seaduseelnõu talurahwa põllupanga kasuks ingrosseeritud obligatsioonide kustutamise kohta — üleüldisesse komisjoni.

Seaduseelnõu Wene walitsuse poolt kinnitatud aktsiaseltside ja osäühisuste waranduste walitsemise kohta — üleüldisesse komisjoni.

5. Komisjonide — maaseaduse ja hariduskomisjoni — täiendawad walimised. Juhataja **A. Kerem**: Riigikogu läheb päewakorra juure üle. Rkl. Jürgenstein'i poolt on teadaanne tulnud, et tema hariduskomisjonist wälja astub. Siis on minul juhatusel nimel teatada, et redaktsiooni komisjoni kolmas liige hra **Bachman** on Riigikogu liikme wolitused maha pannud.

6. Liigand (rhw.): Panen ette hariduskomisjoni liikmeks Jürgenstein'i asemele rkl. **Westholm**'i walida.

7. Wanja (kom.): Panen ette Riigikogu Kommunistlise Tööliiterühma nimel

maaseaduse komisjoni rkl. Kurgemaa asemele rkl. Reinthal walida.

Juhataja **A. Kerem**: Palun ettepanekud kirjalikult sisse anda. Ettepanekuid redaktsiooni komisjoni kolmanda liikme kohta ei tehta. Sisse on tulnud järgmised ettepanekud: 1) Maaseaduse komisjoni Kurgemaa asemele rkl. J. Reinthal ja 2) hariduskomisjoni A. Jürgenstein'i asemele rkl. J. Westholm walida.

Ma panen esimese ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. See ettepanek on wastu wõetud. Panen teise ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. See ettepanek on wastu wõetud.

6. Seaduseelnõu wabariigi walitsemise ajutise korra § 12-a („Riigi Teataja“ nr. 109/1919 a.) ärakaotamise kohta—üleüldise komisjoni parallel-ettepanek § 12-a ärakaotamise ja allesjätmise kohta.

Üleüldise komisjoni aruandja **A. Palwadre**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Wabariigi walitsemise ajutise korra § 12-a ärakaotamise asjus on üleüldises komisjonis hääled lahu läinud. Mina olen aruandjaks nende üleüldise komisjoni liigete poolt, kes sellel arwamisel on, et § 12-a ära kaotada tuleb.

Ei ole mingisugust kahtlust, et § 12-a meie põhiseadusega kokkukõlas ei ole. Põhiseaduses on ette nähtud, et seadusandwat wõimu, nii jookswat, kui ka mittejookswat, teostab ainult Riigikogu, kuna ajutise walitsemise korra § 12-a järele seadusandwat wõimu võib teostada ka, kuigi ajutiselt, Wabariigi Walitsus. Ma arwan, et selle küsimuse juures ei maksa kauem peatada, sest ka wastuseletuses, mis teiste üleüldise komisjoni liigete poolt sisse antud, on tõendatud, et § 12-a meie põhiseadusega kokkukõlas ei ole.

Lahkarwamised tekiwad ainult küsimuse juures: kas on aeg § 12-a ära kaotada wõi mitte? Minu arwanemise järele on juba see asjaolu, et § 12-a meie põhiseadusega kokkukõlas ei ole, küllalt kaaluwaks põhjuseks, et teda ära kaotada. Kuid wastuseletusest selgub, et mitmed Riigikogu liikmed seda põhjust mitte küllalt kaaluwaks ei pea ja asuwad praktilisele alusele, § 12-a praktiliselt tarwilikuks pidades. Mina tahaks selle küsimuse juures peatada ja ära näidata, et ka praktilistel põhjustel § 12-a

tarwilik pole. Mina katsusin, „Riigi Teataja'id“, mis wälja antud on 1921 a. nr. 1—87, järele waadates selgusele jõuda, mis sugust seadusandlust on teostatud § 12-a põhjal. Võib olla, ei ole minu andmed täpiseks, kuid enam-wähem kindlad on nad siiski. Nagu teate, on Wabariigi Walitsusel õigus § 12-a põhjal Riigikogu istungite waheajal rutulise iseloomuga seadusandlisi ülesandeid täita. Selle seaduse wäljaandmise ja ka tema allesjätmise juures tuuakse ette peaaesjalikult kahte asjaolu: 1) Meil jäid maksma Wene seadused, mis loomulikult igakord ei wõi wastata meie asjaoludele ja neid on tarwis wahest rutuliselt muuta ja 2) et kõiki asjaolusid ei ole ette nähtud Wene seadustes, mis wahest juhusliselt selguwad ja rutulist seadusandlist lahendamist nõuawad. Nagu „Riigi Teataja'test“ näeme, on 1921 a. jooksul, nr. 1—87, Wene seaduste muutmiseks tarwitatud § 12-a 13 korda. Kui meie jälgime, missugused Wene seadused muudetud on, siis ei wõi küll kuidagi wiisi nende kohta ütelda, et nemad wäga rutulise iseloomuga oleks, et Riigikogu kokkutulekuni oodata ei oleks wõinud, et seal seaduseelnõuga esineda. Wiimase istungjärgu waheajal on § 12-a põhjal maksma pandud, Wene seaduste muutmiseks, järgmised seadused: Seadus tsiwiil kohtupidamise seaduse § 853 muutmise kohta, Seadus rahukohtu nuhtlusseaduse § 117 muutmise kohta — s. k. XIII k. § 100—110 — seadus üleüldise arwepidamise seaduse § 161 muutmise kohta.

Mulle ei ole sugugi selge, et need seadused sarnase rutulise iseloomuga oleks, mida hädasti tarwis oleks olnud maksma panna selle kahekuulise puhkeaja jooksul, kus Riigikogu koos ei olnud.

Edasi oleks nimetada meie uut seadusandlust. Tõendatakse, et Wabariigi Walitsus on sunnitud uusi seadusi maksma panema Riigikogu istungite waheaegadel, et walitsemises mitte takistusi ei tuleks. Sarnaseid uusi seadusi, mis § 12-a põhjal wälja antud, on üleüldse 33, kuid ka need seadused ei ole rutulise iseloomuga. Ma ei hakka neid kõiki siin ette lugema, waid kannan ainult need ette, mis on wiimase istungjärgu waheajal wastu wõetud. Need seadused on järgmised:

Seadus noortemeeste wastuwõtmise kohta sõjawäekoolidesse, seadus wahetusraha kohta, seadus riigi rahamärkide liikumisest kõrwaldamise ja ümberwahetamise korra kohta, seadus toitlusministeeriumi

õiguste üleandmistele kohta kaubandusministeeriumile, seadus Tartu õpejõududele korterite muretsemise kohta, seadus Peeter Ers'i liikumata waranduse wõõrandamise kohta. Selle seaduse wäljaandmisega on Wabariigi Walitsusel nii kiire olnud, et isegi ei jõutud järele waadata krepostiraamatus, kellele see warandus õieti kuulub, sest tuli wälja, et ta õieti Peeter Ers'ile ei kuulu. Edasi on veel seadus Wæeriku alewi ülewõimise kohta Tartu linna administratiivpiirkonda, seadus Aleksandri koolile inwentaari andmise kohta, seadus riigi ostu eesõiguse kohta Toompea esimese hüpoteegi ringkonnas, seadus napside ja likööride walmistamise ja müügi kohta, seadus maa wõõrandamise kohta riiklikkude põlewkiwikaewanduste tarwitamiseks, seadus pensioni maksimise kohta isikutele, kes Eesti wabariigi ülesehitamise tööst osa wõtnud ja töowõime kaotanud. Need on need uued seadused, mis Wabariigi Walitsus § 12-a põhjal maksima pani. Kui meie nüüd seda meeles peame, et Wabariigi Walitsus wõib ainult rutulise iseloomuga seadusi maksima panna, siis ei leia mina nende seaduste hulgas ühtegi niisugust seadust, millel rutuline iseloom oleks ja millega mitte ei wõidud wiiwitada Riigikogu kokkutulekuni. Kolmas kategooria, mille alal Wabariigi Walitsus õige palju töötanud on, on Eesti seaduste muutmise. Sel alal olen ma üles märkinud 35 seadust. Kui meie ka neid seadusi vaatleme, siis ei leidu ka selles kategoorias ühtegi niisugust, millel rutuline iseloom oleks. Sellel alal on wiimase istungjärgu waheajal maksima pandud järgmised seadused: Seadus lepituskodade ärakaotamise kohta, seadus patendi, kaubamärkide ja mudelite maksuseaduste muutmise kohta. Wiimase seaduse muutmise arutamine oli omal ajal Riigikogus ees, kuid kaubandusministeeriumi esitaja ei arwanud mitte heaks siia tulla kaubandus-tööstusministeeriumi ettepanekuid kaitsma, ega ettepanekuid tegema. Kui Riigikogu laiali läks, siis pandi need muutused maksima § 12-a põhjal. Siis veel: seadus majandusnõukogust toitlusministeeriumi esitaja mahakustutamise kohta, seadus riigimaksu wõlgade sissenõudmisel wõetawa lisaraha kohta, seadus määruse muutmise kohta wäljamaa rahade asjus, seadus Eesti wabadussõjast osawõtnud kooliõpilastele hariduse andmise kohta, seadus Walga ja Alutaguse maakondade asutamise seaduse osalise muutmise kohta, seadus eraisikute ja asutuste tarwitamisel olewate riigimajade ja

hoonete kohta, seadus juriidilise komisjoni ärakaotamise kohta, seadus Petseri maaülema koha ärakaotamise kohta, seadus rahatrahwide kõrgendamise kohta kohtupidamise asjus, seadus wabadusristi põhikirja muutmise kohta, seadus rahwawäe komisjonide kohta, seadus ajutise määruse muutmise kohta ohwitseride ja sõjawäeametnikkude korterite asjus.

Wabadusristi põhikirja muutmise on muuseas tingitud asjaolust, et tellitud wabadusriistid ei wastanud mitte endisele seadusele. Muudeti ruttu seadust. Kui arwesse wõtta kõiki neid kiireltloodud seadusi, mis § 12-a põhjal maksima pandud, siis peab otsusele jõudma, et mingisugust kiiret seaduse muutmist nendel juhtumistel küll tarwis ei olnud, waid Wabariigi Walitsus oleks wõinud rahulikult ära oodata kunni Riigikogu kokkutulemiseni. Ameti-asutuste koosseisu ja ametnikkude palga reguleerimiseks on § 12-a tarwitatud 25 korda. Riigikogu aga awaldab soowi, et selles asjas Wabariigi Walitsus esineks seaduseelnõuga Riigikogus. Seaduseelnõu on Riigikogule ette panemata, kuid töö liigub § 12-a põhjal. . . § 12-a tarwitamisel on aga oma otsekohesed suured halbtused. § 12-a põhjal on Wabariigi Walitsusel wõimalus lisakrediite määrata ja ta ongi seda wõimalust õige ohtralt tarwitanud. 10 miljoni marka lisakrediiti on saanud siseministeerium Wenemaa näljahädaliste toetamiseks — seda küll Riigikogu nõusolekul. — Haridusministeeriumile on lisakrediiti 7.700.000 marka määratud liikumata waranduse omandamiseks, siseministeeriumile 7.920.000 marka erakorralist krediiti liikumata waranduse omandamiseks, siseministeeriumile 1 miljon marka täiendawat krediiti riigiwanema korteri sisseseadmiseks, kaubandus-tööstusministeeriumile 17.300.000 maja ostmiseks, kohtuministeeriumile 10 miljoni marka liikumata waranduse omandamiseks, riigikontrollile 15 miljoni marka liikumata waranduse ostmiseks, teede ja kaubanduse eelarwe suurendamiseks 1 miljon marka, siseministeeriumile teist korda 13 miljoni kakssada tuhat liikumata waranduse omandamiseks, põllutööstusministeeriumile 6.600.000 liikumata waranduse omandamiseks, wälisministeeriumile 3 miljoni esituse otstarbeks Sarnase olukorra juures ei saa mitte ütelda, et riigi eelarwe on meil rajatud kindlale alusele. Walitsuse asutused ei pea kinni eelarwe piiridest. Meie wõtame Riigikogus eelarwe wastu ja selle wastuwõetud eelarwe põhjal peaks ka walitsuse asutused kredii-

tisid tarvitama, kuid walitsuse asutused teawad, et on § 12-a, mille põhjal võib lisakrediitid saada, kui Riigikogu kestwuse ajal eelarwe muutmisi lisakrediitide määramise teel ette wõetud § 12-a põhjal 21 korda. Eelarwe üksikutest peatükkidest wiiakse summad teise peatükki üle, luuakse igasugused aruande korrad eelarwe täitmise kohta, mis lahku lähewad üleüldisest korrast jne. Eelarwe-summade tarvitamise wiisi kohta on Wabariigi Walitsus 14 korda § 12-a tarwitanud, kus kindlasti eelarwe korrast üle minnakse. Iseäranis imelik on asjaolu, et eelarwe wõeti wastu juulikuu lõpul ja juba septembrikuus kannab Wabariigi Walitsus § 12-a põhjal summasid ühest peatükist teise ja määrab uusi krediite. See tähendab, augustikuu jooksul pidi korraga asjaolu põhjalikult muutuma. Meie näeme, et kui § 12-a Wabariigi Walitsusel tarwitada on, siis katsutakse Riigikogus eelarwega lohakalt esineda, ei wõeta arwesse kõiki tarwidusi, mis üksikutel ametkondadel olemas, arwatakse, et Riigikogus võib küll eelarwe wastu wõtta, aga kui Riigikogu laiali läheb, siis § 12-a põhjal võib jälle eelarwet muuta. Sarnases korras ei wõi meie riigi walitsemine mitte edasi kesta. Sarnane olukord ei lase meid kindlat eelarwet luua ja takistab wabariigi walitsuse asutuste tegewuse rajamist kindlale seaduslikule alusele. Sarnase olukorra tõttu tekiwad sarnased asjad, nagu Peeter Ers'i liikumata waranduse omandamine ja seadusandlisel teel Tartu linnawalitsusele ebamäärane kohustus Tartu ülikooli õpejõududele korterid muretseda. Wiimase seaduse arutamise puhul üleüldises komisjonis selgus, et sel seadusel sarnasel kujul mingisugust tähtsust ei ole, linnawalitsusele pannakse kohustus peale, aga ei näidata mitte, missuguste abinõudega peaks linnawalitsus seda kohustust täitma. Ja linnawalitsusel tuli siseministri poole pöörata küsimisega, mis selle seaduse põhjal linnawalitsus tegema peaks? Siseminister oli wastanud, et linnawalitsus peab tegutsema üüriseaduse põhjal. Üüriseadus oli ennegi maksusel ja see uus seadus miski olulist uuendust ei toonud. Aga seadus anti ikkagi välja! Teisi sarnaseid juhuslikka seadusi leidub küllalt nende hulgas, mis § 12-a põhjal maksta on pandud. Kui neid Riigikogu poolt tagasi lükatud ei ole, siis osalt sellepärast, et Riigikogu ei taha wastolusse sattuda Wabariigi Walitsusega. Wõiks ütelda, et Wabariigi Walitsus kiusab

Riigikogu, paneb ette halwad seadused teades, et Riigikogu neid tagasi ei lükka, et mitte konflikti sünnitada. Nii saame meie § 12-a põhjal juhusliku seadusandluse ja juhusliku walitsemise. § 12-a annab Wabariigi Walitsusele suured wolitused ja ei kindlusta mitte, et Wabariigi Walitsus seaduseelnõudega Riigikogus esineks ja ametiasutused Riigikogu poolt maksmapandud seaduste alusel töötaks. Näituseks, ministeeriumide korraldusi ja nende seaduslikku koosseisu Riigikogule mitte ette ei panda, waid katsutakse sellest üle saada § 12-a tarwitamisega. Sarnase olukorra juures puudub ka kindel eelarwe. Tuletame meele, kui omalajal Riigikogus wastu wõeti õpetajate palgaseadus, siis katsus Wabariigi Walitsus seletada, et uute wäljaminekute katmiseks ei ole kuskilt raha wõtta, sest selleks otstarbeks ei olla eelarwes erisummasid ette nähtud. Nüüd aga, kahekuulise waheaja jooksul, määrab Wabariigi Walitsus ise uued krediidid paarisaja miljoni ulatuses, tähendab, Wabariigi Walitsus on asunud sellele seisukohale, et temal on seadusandluses suuremad õigused, kui Riigikogul. Tema tohib § 12-a põhjal seda teha, mis Riigikogu mitte ei wõi. Nii wälja minnes mitte ainult konstitutsioonilistest põhjustest, waid ka otstarbekohasuse seisukohast, peab ütleva, et praegu seda paragrahwi mitte tarwis ei ole, sest kordagi ei ole Wabariigi Walitsus teda tarwitanud rutuliku iseloomuga seaduse wäljaandmiseks. Mina oleks wäga huwitatud, kui keegi Riigikogu liigetest tuleks ja katsuks tõeks teha, et nende uute seaduste maksmapanemisega ja Wene seaduste muutmiselega oleks tõesti midagi hädatarwilikku kätte saadud, millega kuidagi wiisi ei wõidud oodata. Ma lugesin nad teile ette ja arwan, et peaks täiesti selge olema, et kahekuulise waheaja jooksul nii kiiret seadust põlnud, millega poleks oodata suudetud Riigikogu kokkutulekuni. Kui aga Wabariigi Walitsus tahab oma peale wõtta osa seadusandlisest tööst, et Riigikogul suurema seadusandlise töö jaoks rohkem aega jätkuks, kui sarnase põhjendusega tullakse, siis on ka see liiga naiw. Meie peaksime sellest oletama, et Wabariigi Walitsusel wäga palju aega on, et walitsemise töö temalt mitte terwet jõudu ei nõua, waid et tal aega üle jääb isegi Riigikogu töö tegemiseks. Arwan, et Wabariigi Walitsuse liikmed sarnase põhjendusega wälja tulla ei julge. Ei wõi ka ütelda, et Riigikogul mitte aega ei oleks neid seadusi läbi waadata. Kui ma ei eksi, siis on wiimasel Riigikogu waheajal 34 seadust

§ 12-a põhjal maksma pandud ja nüüd, kui Riigikogu kokku tuli, ei ole Riigikogul tööd. Üks koosolek on pidanud juba ära jääma, sest päewakorda pole midagi võtta. Täna ses päewakorras leiame ka ainult kaks seaduseelnõu, sest üüriseadus on alles komisjonis. Sellega ei ole ka põhjendus Riigikogu ajapuudusega tõendatud. Oleks lugu veel niisugune olnud, et Wabariigi Walitsus oleks § 12-a tarwitannud tõepoolest sarnaste seaduste juures, millel tõesti kiire iseloom, kuid seda ei saa mitte ütelda. Kui ma üleüldises komisjonis wahest nende seaduste kiire iseloomu kohta küsimuse üles tõstsin, siis ei wõetud minu küsimust üleüldse tõsiselt, sest kõigile oli selge, et nendel kiire iseloom puudub. Ometi on § 12-a põhjal Wabariigi Walitsus wälja annud seadusi, millega isegi uusi poliitilisi sihtjooni rajatakse. Ma tahaksin siin nimetada ministriumidele antud krediite liikumata waranduste omandamiseks. Selle tagajärjel on ka muudetud üüriseadust ja eriseaduse järele peawad üürnikud kuu aja jooksul wälja kolima majadest, mis Wabariigi Walitsuse omad. Nõnda lahendab Wabariigi Walitsus korterikriisi wäga omapäraselt. Minu arwates oleks sarnane samm wäärt olnud enne Riigikogus läbi arutada. Kuid juulikuul ei kuulnud meie sest midagi ja alles Riigikogu istungite waheajal augustis ja septembris ilmuwad need seadused. Nüüd hakatakse muutma üüriseadust, omandama liikumata warandusi jne. Wabariigi Walitsus katsub, nähtawasti, täiesti ignoreerida Riigikogu, kui kõrgemat wõimu, seadusandluses ja eelarwe suhtes. Ma ei saa aru, miks peaks Riigikogu sallima niisugust paragrahwi, mis täiesti meie põhiseaduse wastu käib ja mille järele mingisugust praktilist tarwidust ei ole. Wõib olla tullakse weel põhjendusega, et see paragrahw ikkagi alles jätta tuleks ja ainult oleks tarwis soowi awaldada, et Wabariigi Walitsus teda tegelikult ainult rutulise iseloomuga asjade juures tarwitaks. Sarnased wagad soowid aga ei paranda seisukorda. Ma arwan, et tarwis on radikaalsemalt toimetada ja et § 12-a, see wärdjas meie põhiseaduse kõrwal, ära kaotada tuleb. Panen sellepärast ette osa üleüldise komisjoni liikmete nimel seda paragrahwi ära kaotada ja käesolewat seadust I lugemisel wastu wõtta.

Üleüldise komisjoni aruandja **T. Kalbus**: Nagu rahwaesitaja Palwadre siin juba tähendas, läksid komisjonis selle seaduse arutamisel arwamised lahku ja häälled pooleks. Üks osa komis-

joni liigetest oli selle paragrahwi ära kaotamise poolt, teine — wastu. See seaduseelnõu sai üleüldises komisjonis läbi waadatud enne eelarwe arutamist, s. o. kuud kolm tagasi, kuid sellel istungjärgul ei tulnud ta Riigikogus arutamise alla. Leiame ta täna, Riigikogu sügisese istungjärgu algul päewakorras. Sellepärast on selge, et motiivid, mis selle seaduseelnõu tagasi lükkamise põhjendamiseks ette on toodud, sellest ajast pärit on. Sel ajal olid kaaluwad põhjused, mis seletuskirjas tähendatud, et § 12-a ära kaotamine enneaegne on. Herra Palwadre opereeris siin peaausjalikult nende andmetega, mis § 12-a põhjal wiimasel istungjärgu waheajal wäljaantud seaduste läbi saadud. Osa komisjoni liikmete aruandjana ei saa ma mingisugust teist seisukohta wõtta, kui ettepanekus tähendatud on. Üleüldine komisjon wõis rehkendada ainult nende seadustega, mis § 12-a põhjal enne seda aega, kui küsimus komisjonis arutamisel oli, maksma olid pandud; sellepärast ei saa ma teisele seisukohale asuda, kui sellele, mis ette on pandud. (Naer pahemal pool.)

M. Martna (sd.): Arwan tarwilikuks siin ühe iseäraliku asjaolu puhul sõna wõtta. Komisjoni teine aruandja, herra Kalbus, tähendas siin, et, kui need seadused, mis § 12-a põhjal pärast komisjoni töid maksma on pandud, enne wastu wõetud ja komisjonile tuttawad oleks olnud, kui komisjon oleks wõinud neid arwesse wõtta, siis, wõib olla, ei oleks komisjoni arwamine mitte nõndawiisi lahku läinud. Wõib olla, et komisjoni enamus oleks siis nendele arwamistele ja alustele püsima jäänud, mis minu parteiseltsimees rkl. Palwadre siin ette tõi. Aga mitte see ei olnud peasi, mida ma siin puudutada tahan. Meil oli hiljuti üüriseadus ja korterikitsikus kõne all. Nüüd näeme asja tuumasse süwenedes, nagu siin herra Palwadre tähendas, et just see § 12-a walitsuse kätte jätmine iseäralisel wiisil ka meie korterikitsikust suurendab. Walitsuse asutused ja ministriumid ostawad suuri maju ülesse, mis elukorteriteks on ehitatud, aga mitte riigi-asutusteks. Neid ehitatakse ümber ja sellekski tarwitatakse nende majade peale jälle miljonid. Tehtakse uus seadus, mille põhjal walitsusel õigus on üürilisi ühe kuu jooksul surdida majast wälja minema! Meil oli hiljuti Kopli nulisal suurem tulekahju ja seal said 40 korterit, wõi kui pal'u neid seal oli. tuleroaks. See oli looduseõnnetus, muidugi ka ettewaatus puudus ja meie tulekustutamise abinõude saa-

matus. Siin aga ei ole meil tulekahjuga tegemist, vaid siin peaks olema tegemist tarkade inimestega, targad mehed peaksid eesotsas olema ja sarnaste seaduste tagajärgi kaaluda oskama. Nüüd tuleb aga lugu nii välja, nagu tahaks walitsus sihilikult korterikitsikust suurendada, sest mis muud tähendab see majade ostmise? See ei tähenda muud midagi, kui et inimesed wisatakse sealt välja, nagu tulekahjugi neid sunnib välja minema, ja otsigu nad omale korterit kust tahawad. Kust peaksid nad aga omale korterit leidma, nüüd, kus suure korterikriisi tõttu kusagilt neid saada ei ole, kuna ühtainustki maja juure ei ehitata! Hiljuti käis sõnum ajalehtedest läbi, et meie kuulus kontroll tahab omale ka paleed osta, nimelt dr. Akel'i paleed Roosikrantsi uulitsal, milles wististe 20 korterit on, kes siis sealt oleksid uulitsale wisatud! 20 korteris aga elab rohkem kui 20 perekonda. See asi on wististe nüüd raugenud, nii et sellest enam midagi ei kuule, seda suurema agarusega aga talitawad teised walitsuse asutused. Posti peawalitsus on ka omale suured majad ära ostnud ja kõik endised üürilised äraostetud majadest jääwad uulitsale. Sellest seisukohast waadates ei wõi kuidagi wiisi ütelda, et meie walitsus seda § 12-a nõnda oleks tarwitanud, kuidas tööpoolest hoolekandlik walitsus sel puhul talitama oleks pidanud, kus meil nii suure korterikriisiga tegemist on. Kui waatame üle lahe Soomemaad, mille kohta Riigikogu sekretäär herra Tupits minu käest küsis, et kas Soomes ka äriruumid üürimaksuseaduse all on, siis wõin ma nüüd ütelda, et nad seda on, ja et Soomes kawatsetakse nüüd juba tulewaks aastaks uut seadust looma hakata, kuidas teda tulewal aastal pikenada ja parandada. Soome walitsus ei ole mitte meie kombel talitanud, et tema oleks elumajasid üles ostnud selleks otstarbeks, et walitsuse asutusi sinna paigutada. Meil aga lähendatakse korteriolusid majade ülesostmisega! On see praktiline tegu? (W. Linnamägi (kristl.) kohalt: Meil on praegu § 12-a kõne all, aga mitte üüriseadus.) Jah, mina kõnelen, herra Linnamägi, nendest asjadest, mis § 12-a põhjal Eesti Wabariigi Walitsuse poolt on korda saadetud. Wõib olla, et see Teile, herra Linnamägi, kui majaomanikule wäga tulukas on. (W. Linnamägi (kristl.) kohalt: Mul polegi maja.) kui korterid vähendatakse, siis on Teil, kui üüriseadus ära kaoks, seda rohkem võimalust üüri tõsta ja see on Teile huwides. Minu huwides seisab aga see, kinni naelu-

tada, kuidas siin mitte mõistlikult ei ole talitatud ja need miljonid, mis uute majade ostmiseks ja ümberehitamiseks välja makstakse, oleks uute majade ehitamiseks pidanud välja antama. Selle asemel, et neid korterid, mis praegu olemas, meie korterikitsikuse puhul mitte kinni panna, talitakee hoopis wastupidiselt. Ostetakse elumaju, mis korteriteks on ehitatud, ehitakse neid seestpidi ümber walitsuse asutusteks, mis uusi miljonid maksab, — vähendatakse elukorterid — ja see on üks tõeasi, mis näitab, et sellest seisukohast waadates § 12-a meie walitsuse poolt mitte õieti tarwitatud ei ole. See on üks põhjus, et seda ära keelata, ja teiseks peaks komisjon, kus need majade ostmise seadused wastuwõtmisele tulewad, peaks need seal tagasi lükkama.

J. Wanja (kom.): Meil, töölisteesitajatel, on nüüd ükskõik, kas Põts'i walitsus üksipäini seaduse walmis töötab ja maksma paneb, wõi panete teie, maaliitlased ja Tööerakond oma käpajäljed ka selle juure, see on meil ükskõik. Ma tahaks aga selle peale teie tähelpanu mingituda, et kas on teil üldse tähtis mingisugune seadus? (N a e r p a r e m a l p o o l.) Kas ei ole senni iga sammu peal üle ästunud seadusest, kui on tarwis Riigikogu liigete korterid läbi otsida wõi on tarwis neid politsei walwe alla wõtta. Sealjuures ei olnud tarwis mingisugust seadust, kui töölisi türmi wiidi wõi maha lasti, wõi surnuks piinati; ja selleks, et töölisteesitajad kogu koosseisus omawalitsusest kõrwaldada. Kas oli teil selleks seadus? Kõige imelikum on see, et ei ole tarwis olnudki seal juures isegi seaduserikkumist, nagu siseminister meile seletas. Nii on meil täiesti ükskõik, mis moodi teie neid seadusi maksma panete, et aga selle paragrahwi allesjäämine tähendaks seda, et töölisteesitajate silm ega kõrw ei kuule ega näe nende seaduste tegemist. Selle paragrahwi ärakaotamine annab meile võimaluse seda seadusandlust paljastada, siis hääletab tööliiterühm selle seaduse wastuwõtmise poolt. Ta on küll sotside tehtud paragrahw (N a e r.) ja omal ajal nende poolt jõusse pandud, nüüd aga karjeeri tegemiseks nõuawad nad selle paragrahwi ärakaotamist. Kuid see kõik loeb meile wähe ja sellepärast toetan ma selle seaduse I lugemisel wastuwõtmist. (Ü l e ü l d i n e n a e r.)

A. Birk (rhw.): Austatud rahwaesitajad! Eesti Rahwaerakonna rühma nimel on mul au järgmist teatada. § 12-a ei ole mitte esimeseks sarnaseks seadus-paragrahwiks ja ei ole mitte ainult Eesti põhiseaduses

maksma pandud, waid teda on ka ennem tarwitatud, ja mitte ainult tsaristlises Wenemaal, waid ka mujal. Niisuguse paragrahwi tarwitamiseks on oma põhjused ja niisugused põhjused woiwad väga suured olla riikides, mis, nagu Eesti, on tekkinud ilmasõja mõllust ja kus tuleb niisuguseid aegu üle elada, et väga tarwiliste ja kiirete seaduste andmiseks parlamendil tihti peale wõimalus puudub. Sellepärast on arusaadaw, mispärast Eesti Asutaw Kogu, kui tema põhiseaduse maksma pani, ka § 12-a maksma jättis.

Kui meie wõtame Eesti Sotsiaaldemokraatlike Töölise Partei Riigikogu rühma ettepaneku, nagu tema siin motiweeritud on, siis peab ütleva, et see teoreetiliselt teatawal määral on põhjendatud. Sest seal on tõtt tabatud kui öeldakse, et see § 12-a seisab loogilises wastolus meie põhiseadusega. Kuid nagu üleüldise komisjoni teine aruandja siin tähendas, on wahepeal seda § 12-a seadusandlust käsitatud niiviisi, et see komisjoni teisele poolele, kes paragrahwi allesjätmist kaitses, juba koguni teist sihtjoont wõimaldab. Sellepärast oleks praegusel korral väga tähtis kuulda, mis ütleb Wabariigi Walitsus selle paragrahwi tarwitamise kohta. Kas ehk ei arwa tema, et niisugust paragrahwi, nagu ta meil praegu tarwitusel on olnud, teoreetiliselt wõttes wõib tarwis minna tulewikus. Wõi on walitsus teisel arwamisel.

Igatahes arwab Rahwaerakonna rühm, et teoreetiliselt wõttes seda paragrahwi tulewikus weel waja läheb. Eesti Rahwaerakonna rühm jääb praegu erapooletuks, soowides enne lõpuotsuse tegemist Wabariigi Walitsuse seisukohta selles asjas ära kuulata. (J. Piiskar (is.): Seda ei tule ilmaski!)

A. Anderkõpp (tõer.) Ma pean kõige pealt tähendama, et need põhjendused, mispärast Rahwaerakonna rühm erapooletuks tahab jääda, küllalt mõõduandwad ei ole. Sest Wabariigi Walitsusel on wõimalus, kui mitte täna, kus ta seda teinud ei ole, siis tulewikus oma seisukohta käesolewa seaduseelnõu kohta awaldada, sest et see seadus, nagu iga harilikki seadus, kolmele lugemisele tuleb.

Meie tahaksime kõige pealt seda tähendada, et siis, kui § 12-a maksma pandi, siis ei saanud rahwaesitus seda mitte salata, et tal suured ülesanded ees olid. Et wähegi endale töowõimalust luua, ja vähematele seadustele wõimalust anda elusse pääseda, selleks loodi seadusandlik delegatsioon. Et

aga seadusandlisel delegatsioonil väga raske tööd oli teha, siis, kui Asutaw Kogu koos ei olnud, kuna komisjonid puudusid, kes ühes Asutawa Koguga oma töö katkestasid, siis tuli tahes wõi tahtmata Wabariigi Walitsusele laiemad õigused anda. Ei saanud edasi ju ka salata, et kuna Riigikogu kindlat eelarwet vastu ei olnud wõtnud, et teist teed ei olnud, kui ühest päewast teise peost suhu edasi elada, kui igapäew uusi krediitideid nõuda, ja sel alal uusi määrusi maksma panna tuli. Ja et Asutawal Kogul oma suurte ülesannete tõttu ja ka Riigikogul tema tööde sennistel aegadel, kus eelarwe pealegi kaela tuli, selleks wõimalust ei olnud, siis pidi Wabariigi Walitsusel õigus olema seadusandluseks niipalju kui seda hädatarwidus nõudis, sest muidu oleks riigiaparaat seisma jäänud.

Praegu oleme meie aga ajani jõudnud, kus Riigikogu kindla eelarwe vastu on wõtnud ja selleläbi meie majanduslisele elule kindla jalgealuse on pannud. Riigikogu tööd on loomulikumale alusele pandud, tema käed on wabamad. Walitsusel ei ole aga omakord enam endist tarwidust lisakrediitide järele. Sellest rääkida, et tööde ülekooormatuse tõttu Riigikogul wõimalust ei ole hädatarwilikka seadusandlikka tarwidusi riiklises elus täita, ei oleks siis ka põhjendatud. Wõiks ainult kõnelda sellest, et Wabariigi Walitsusel peab iseäralise paragrahwi põhjal õigus olema niisuguseid rutulisi seadusi maksma panna, mida mõneks päewakski edasi lükata ei saa. Meie peame aga tunnistama, et need seadused, mis Wabariigi Walitsuse poolt selle paragrahwi põhjal maksma on pandud, mitte niisõrd hädatarwilikud ei ole olnud.

Seda wõib ütelda iseäranis nende seaduste kohta, mis wiimasel ajal vastu on wõetud. Meie oleme näinud, et seal on ette wõetud isegi wanade seaduste likwideerimist, mis sama § 12-a põhjal omal ajal maksma pandud, — ja meie peame tunnistama, et ühegi inimese suust ei ole kibedat surmalaulu nende kohta kuulda olnud. Edasi peame meie weel tunnistama, et Wabariigi Walitsus on wiimasel ajal niisuguseid uusi määrusi makema pannud, mida meie äranägemisel administratiiv korras oleks wõinud maksma panna sellekohaste administratiiv määruste väljaandmisega. Kuid seal juures pean ütleva, et Wabariigi Walitsus oma õigust liig laialt tarwitanud on. Walitsus on otsustanud omale uusi summasid määrata krediidina, mida eelarwesse mitte ülesse wõetud ei ole. Millena eelarwe aga kokku seatud on, sellena peab

tema ka püsima. Eelarwes. muudatusi ette wõtta, isegi uusi kulusid eelarwesse üles wõtta, ei ole mitte soowitaw. Kui meie oleme kord kindla riigi eelarwe maksma pannud, siis peab tema ka püsima. Et Wabariigi Walitsus eelarwes krediitide ümberpaigutusi ja weel rohkem uute summade määramisi ette wõtta saaks, oleks waewalt põhjuseks, mille pärast tuleks § 12-a alles jätta. § 12-a allesjätmist põhjendaks wast weel see, et Riigikogu ei suuda ka praegusel ajal nii kiires tempos töötada, kui seda riigielule jälgimine nõuab. Et Riigikogu ei suuda jookswatele seadusandlistele ülesannetele, mida riigielu tingimata nõuab, järele jõuda ja Wabariigi Walitsus tahes wõi tahtmata, on sunnitud üht osa tööd oma käes hoidma. Minu äranägemise järele on sarnane seisukord juba teoreetiliselt põhjendatama. Siis eeldaks meie juba ette nõrka walitsust wabariigis, kes Riigikogult seda saada ei suuda, mida riik rahwaesituseit nõuab. Meie tahame aga tugewat walitsust. Wabariigi Walitsus wõib surwet awaldada Riigikogu peale, et Riigikogu seaduseelnõu kõige kiiremas korras wastu wõtaks. Tema on enamusrühmade poolt loodud, kes walitsuse nõuetega ka rehkendama peawad. § 12-a alles jättes kujuneks aga asi nii, et Wabariigi Walitsus on jõuetu surwe awaldamiseks, sellepärast, et ta Riigikogult mitte toetust ei saa. Mina arwan, et Wabariigi Walitsusel wõimalus on Riigikogule selgeks teha ja nõuda, et tarwisminew seaduseelnõu saaks maksma pandud. Olen arwamisel, et käesolew seaduseelnõu tuleb wastu wõtta.

Aruandja A. Palwadre: Ma tahtsin paar märkust rkl. Birk'i kõne kohta teha. Nimelt seletas herra Birk, et Riigikogu liigetele kättesaadetud seletuskiri sotsiaaldemokraatide oma olewat. Ma pean tähendama, et see seletuskiri üleüldise komisjoni poolt on ära antud ja teda, kui komisjoni oma wõtta tuleb. Nii tuleks rkl. Birk'il oma etteheiteid teoreetiliku nõrkuse kohta sihtida ka üleüldise komisjoni pihta. Kui herra Birk'i arwamine üleüldise komisjoni arwamisest täiesti lahku läheb, siis peaks tema oma teoreetilisi arwamisi katsuma selgitada, aga mitte oma saladuseks pidama. Teine asjaolu, mis rkl. Birk'i poolt ette toodi, kui põhjendus, miks Rahwaerakond erapooletuks jääb, peaks minu arwates selleks kaasa aitama, et teised Riigikogu liikmed erapooletuks ei jääks. Wabariigi Walitsusel oli teada, et tänases päewakorras § 12-a on, kuid Wabariigi Walitsus

ei leia mitte tarwilikuks esineda seletustega, tähendab, tema ei pea mitte seda seaduseelnõu tähtsaks, et teda kaitsta. See asjaolu, et Riigikogu Wabariigi Walitsust paluks siia ilmuda, kui ta ise seda ei taha, oleks täitsa ülearune. Tähendab, Wabariigi Walitsusel ei ole huwi § 12-a alalhoidmiseks, Wabariigi Walitsusel oleks ilma § 12-a hoopis kergem töötada.

Juhataja A. Kerem: Sõnasooijaid enam ei ole. Teisi ettepanekuid peale komisjoni ettepanekute tehtud ei ole. Wormiliselt on tehtud 2 paralleel-ettepanekut. Sisuliselt on siin õieti 1 ettepanek. Sellepärast kawatsen mina hääletamisele panna ainult komisjoni ettepaneku — seda seaduseelnõu 1-sel lugemisel wastu wõtta — oletades, et need, kes komisjoni teise ettepaneku poolt on, seda seaduseelnõu tagasi lükata, — esimese ettepaneku wastu saawad hääletama. (Hääletatakse) Poolt on 42 häält, wastu 15. Sellega on see seaduseelnõu II lugemisel wastu wõetud.

7. Põllutöölise Riigikogu läheb järg-
tööaja ja palga- mise päewakorra-punkti
olude korralda- juure üle.
mise seadus Töökaitse kom-
II lugemisel. misjoni aruandja
A. Schulbach (loeb):

§ 17. Pühad ja pühapäewad on põllutöölise puhkepäewad. Puhkepäewade jooksul ei ole põllutööline kohustatud põllutööd tegema, kuna majapidamises tegewad töölised niisuguseid töid peawad tegema, ilma milleta majapidamises läbi ei saa, näit. karjatalitamine, misjuures sarnane tegewus seaduses kindlaksmääratud tööpäewa piirides ületunnitööks ei loeta.

Selle juures peawad niisugused töölised pooled pühad tööst wabad olema.

Märkus. Põllutöölised on kohustatud korda mööda tööandjaga wastastikusel kokkuleppel pühapäewiti karjatalitajate ja hobusesöötjate aset täitma, kui wiimastel puhkepäewad on. Sarnast tööd ei loeta ületunnitööks.

P. Keerdo (is.): Selle paragrahwi järele on töölised puhkepäewadel põllutööst wabastatud, kuna majapidamise töid edasi on kohustatud tegema. Praegu, kuna suurem osa põllutöölisi taludes töötawad, kus enamasti ka majapidamises tegewad peawad olema, ei anna puhkepäewad põllutöölisele mingisugust puhkust ja sellepärast panen ma ette seda paragrahwi järgmiselt

redigeerida: „Püha- ja puhkepäewadel ei ole põllutöölised kohustatud tegema mingisuguseid töid tööandja majapidamises.

Märkus. Majapidamises tegewad tööliised wõiwad teha püha- ja puhkepäewil ainult niisuguseid töid, ilma milleta majapidamises läbi ei saa, näit. karjatalitamine. Sellejuures peawad need tööliised pooled püha- ja puhkepäewad tööst wabad olema ja nende püha- ja puhkepäewade asemel, mil nad töötasid, saama wastawa arwu wabu tööpäewi wõi tasu ületunnitöö alusel.“

Aruandja A. Schulbach: Ma ei saa selle parandusega ühineda. Komisjoni poolt ette pandud § 17-da redaktsioon ütleb kindlasti, et pühapäewiti tehtud wõiwad saada ainult need tööd, ilma milleta majapidamine mitte läbi ei saa. Et need tööd tehtud peawad saama, on selge, niisama on sellepärast ka selge, et keegi neid tegema peab. Rkl. herra Keerdo wäide, et suurpõllupidamine likwideeritud on, ei wasta mitte tõele. Aga ka sarnasel korral, kui see tõesti nii oleks, ei saa ka wäikepõllupidaja mitte ilma nende töödeta läbi, ei saa pühapäewiti loome mitte toitmata jätta jne. Neid tarwilisi töid ei saa aga üksinda tööandja peale panna. Peab järele waatama, et kõik tööjõud ühtemoodi kaitstud oleks. Sellepärast panen ette § 17-t selles redaktsioonis wastu wõtta, nagu ta komisjoni poolt ette on pandud.

Juhataja A. Kerem: Rkl. hra Keerdo poolt on paragrahw 17 juure parandus sisse antud. (Hääletatakse parandust.) Hra Keerdo paranduse poolt on 19 ja wastu 23 häält. Sellega on see parandus tagasi lükatud. Panen nüüd § 17 sel kujul hääletamisele, nagu ta komisjoni poolt ette on pandud. (Hääletatakse.) Üksikute häälte wastuseismisel on § 17 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 18. Põllutööline saab peale § 17 nimetatud puhkepäewade iga kuu kohta vähemalt ühe waba tööpäewa oma majapidamise korraldamiseks ja peale selle kaks laadapäewa aasta kohta.

Märkus. Tähenatud päewad määratakse tööandja ja tööliise omawahelise kokkuleppimise teel kindlaks.

P. Keerdo (is.): Selle paragrahwi tähendus on liiga puudulik ja ei ütle mitte ära, mis siis sündima peab, kui tööandja ja tööline omawahel mitte kokku ei lepi. Sel-

leparast teen mina ettepaneku § 18 tähendust täiendada järgmise lausega: „Kui wabade päewade kohta kokkuleppele ei jõuta, walib wabad päewad tööline.“ Ilma selle täienduseta wõib tööandja waba päewa tööliisele siis anda, kui wiimasel seda tarwiski ei ole.

E. Birkenberg (põl.): See paragrahw on iseenesest küll täiesti arusaadaw, et põllutööliisele lubatakse iga kuu kohta üks waba tööpäew oma majapidamise korraldamiseks, kuid ma teen ettepaneku siia juure lisada sõna „perekonaga“, sest põllutööliisel, kellel perekonda ei ole, ei ole ka oma majapidamist.

M. Martna (sd.): Mina panen ette selle paragrahwi juures olewat tähendust ära jätta. Kui selle paragrahwi lõpulauses on öeldud: „ja peale selle kaks laadapäewa aasta kohta“, siis ei ole nende päewade kohta mingisugust kokkulepet waja. Selle all mõeldakse ometi kohalisi laate, kus niisuguseid töölisi kui ka peremees käiwad. Kokkuleppimine wõiks ainult siis olla, kui laatasid kolm ehk neli on, kuid enamasti on neid kihelkonnas ikka ainult üks ehk kaks ja siis wõiks ainult küsimus tekkida, kas tööline soowib mõlemad laadapäewad ühe laada jaoks wõi teise päewa teise laada ajal ära kasutada. Kui on aga kolm laata, noh, siis läheb ta esimesele ja teisele, wõi esimesele ja kolmandale, nii nagu ta seda soowib ja seda nüüd iseäraliselt seaduses ära märkida, ei ole minu arwates waja. Nii siis teen ma ettepaneku § 18 juures olewat tähendust täiesti ära jätta.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja A. Schulbach: Komisjoni nimel ei saa mina ühegi sisseantud parandusega ühineda. Mis puutub hra Keerdo ettepanekusse: „Kui wabade päewade kohta kokkuleppele ei jõuta, walib wabad päewad tööline“, — siis ei ole selle märkuse sissewõtmisel mingit mõtet, sellepärast, et üks tööpäew on õieti niisama palju wäärt kui teine ja sellepärast alati wõimalik on kokkulepet leida. Tegelikult on neil küll see wahe, et üks päew on wiimane, teine ilus, kuid seda, missugune ilm, teatakse alles siis, kui määratud päew juba käes on. Seaduse ettenähtud wabad päewad määratakse harilikult kokkulepele aga juba warem kindlaks ja siis ei wõi keegi ette ütelda, millal wiimane ja millal ilus ilm on. Minu arwamise järele ei ole seda

paragrahwi täiendades tarwidust iseäralikult alla kriipsutada, et kokkuleppe puudusel tööline wabad päewad walib ja sel kombel walik ainuüksi ühe poole kätte jätta.

Teiselt poolt on ikka tarwis ära määrata, kuidas need wabad päewad igas kuus kindlaks määratakse. Kui seaduses seda öeldud ei ole, siis wõib tööandja seletada, et tema määrab ja tööline jälle arwata, et tema määrab ja sellest wõiwad alalised konfliktid tekkida. Sellepärast on § 18 kindlasti öeldud, et wabad päewad määratakse kokkuleppe teel kindlaks. Nüüd jääb weel järele hra Birkenbergi ettepanek wõi parandus, et ainult perekonnaga põllutöeline saaks ühe waba päewa kuus oma majapidamise korraldamiseks. Kuid mina ei näe ka seda parandust tarwiliku olewat, sest ei ole tõeks tehtud, et ainult perekonnaga põllutöölisel oma majapidamine wõib olla. Ma tean juhtumisi, kus ka üksikutel töölistel majapidamine on. Käesolewas paragrahwis on selgesti öeldud, et iga põllutöeline saab oma majapidamise korraldamiseks kuus ühe waba päewa. Tähendab, nendel töölistel, kellel oma majapidamine on, olgu ta poissmees wõi naisemees, on õigus oma majapidamise korraldamiseks seda waba päewa saada.

Juhataja A. Kerem: Rkl. Martna on oma ettepaneku tagasi wõtnud, sellega on siis järele jäänud ainult kaks ettepanekut: rkl. Birkenbergi ettepanek — täiendada § 18 sõnaga „perekonnaga“... (E. Birkenberg (põl.) kohalt: Ma täiendan oma ettepanekut nii, et algusest tuleks lugeda: „Perekonnaga põllutöeline, kellel oma majapidamine on.“ Wahelhüüe rkl. J. Tõnissoni (rhw.) poolt: lihtsalt „põllutöeline, kellel oma majapidamine on.“ Rkl. E. Birkenberg (põl.): „Põllutöeline, kellel oma majapidamine on, saab“ jne.) Palun seda parandust kirjalikult teha. (E. Birkenberg annab kirjalikult uue ettepaneku sisse).

Aruandja A. Schulbach: Kuna rkl. Birkenbergi uus parandus sedasama ütleb, mis komisjoni poolt ette pandud paragrahw, ainult selgemal kujul, siis ühinen ma selle parandusega.

Juhataja A. Kerem: Kuna komisjoni aruandja hra Birkenbergi parandusega on ühinenud, siis ei tule see eraldi hääletamisele. Hääletamisele tuleb ainult

rkl. hra Keerdo täiendus selle paragrahwi juure, nimelt: „Teen ettepaneku § 18 tähendust täiendada järgmise lausega: „Kui wabade päewade kohta kokkuleppele ei jõuta, walib wabad päewad tööline.“

(Hääletatakse.) See ettepanek on saanud poolt 22 ja vastu 28 häält, sellega on ta tagasi lükatud. Panen § 18 komisjoni poolt wastuwõetud kujul ühes rkl. Birkenbergi parandusega, millega komisjoni aruandja ühines, hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu mõned üksikud, sellega on see paragrahw wastuwõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): Maakonna segakomisjonid. § 19. Maakonna segakomisjonil on ülesandeks:

1) Wälja töötada üleriiklise segakomisjoni tarwis järgnewa põllutööaasta peale põllutööliste palgaalammäärade, ületunnitöö tingimiste ja põllutööliste normaalöö puhkepäewade tabelite, töowiljakuse normide ja teiste töötingimiste kawad.

2) Kokku seada kawad põllutööliste olukorra parandamiseks ja kindlustamiseks.

Selles paragrahwis tuleb wõtta eriti wäike parandus, sest et § 12 peale komisjonis läbiwaatamist on Riigikogus teistsuguse kaju saanud. Komisjonis teatawasti wõeti vastu, et selles seaduseelnõus eneses kindlaks määratakse tööpäewa pikkus. Riigikogu aga muutis seda otsust nii, et tööpäewa pikkuse määramine jääb üleriiklise segakomisjoni hooleks, mida esitawad maakonna segakomisjonid. Et §§ 19 ja 12 kokkukõllasse wiia, tuleks siia sisse wõtta peale sõna „palgaalammäärade“ weel sõnad „tööpäewa pikkuse.“

P. Keerdo (is.): Selle seaduse § 2 arutamise ajal kandis meie rühma esitaja ette need motiivid, mis pärast meie ei saa hääletada selle paragrahwi wastuwõtmise poolt. Neilsamadel motiividel panen ma ette § 19 wälja jätta sõnad „töowiljakuse normide.“

Aruandja A. Schulbach: § 2 arutamisel on lähemalt käsitusel olnud need töowiljakuse normid, sellepärast ma siin uuesti kordama ei hakka, waid palun tehtud parandust tagasi lükata ja komisjoni redaktsioon vastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Riigikogu liikme Keerdo poolt on ettepanek tehtud § 19 wälja jätta sõnad „töowiljakuse normide“. (Hääletatakse.) Mulle näib, et wähemus on vastu. (Hüüded: Ära

lugeda!) Nõutakse äralugemist, siis panen ma uuesti hääletamisele. (Hääletatakse.) See ettepanek on saanud poolt 19 ja vastu 25 häält, sellega on ta tagasi lükatud. Panen § 19 komisjoni redaktsioonis hääletamisele ühes komisjoni aruandja poolt tehtud täiendusega. (Hääletatakse) Vastu on üksikud hääled, sellega on § 19 vastu võetud.

Aruandja **A. Schulbach** (loeb): § 20. Maakonna segakomisjoni koosolekud on korralised ja erakorralised. Korralised koosolekud peetakse iga aasta mitte hiljem, kui detsembrikuul, erakorralised aga tarviduse järele. Koosolekud kutsuvad kokku kohaliku maakonnawalitsuse töö- ja hoolekandesakonna juhataja kas enese algatusel, töö- hoolekandeministeeriumi ettepanekul ehk vähemalt 3 liikme nõudmisel.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 20 ettekantud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei ole, sellega on § 20 vastu võetud.

Aruandja **A. Schulbach** (loeb): § 21. Maakonna segakomisjonis on pooled liikmed maakonna piirkonnas elavate põllutöölise poolt, pooled liikmed maakonna piirkonnas asuwate põllumajapidamiste juhatajate poolt ühe aasta peale walitud. Segakomisjoni juhatab segakomisjoni liigete keskelt walitud juhataja.

Komisjoni asjaajamiseks tarwiminewad kulud katab kohalik maakonnawalitsus.

E. Birkenberg (põl.): See paragrahw on selle seaduseelnõu kohta suurema tähtsusega, kui mõni teine, sest tema annab sellele seadusele iseloomu, kas teda elus võimalik on täita, wõi jääb ta paberile. Siin meie leiame, et need saadikud põllutöölise ja tööandjate poolt walitakse ja siin wõib kergesti juhtuda, et niisugused inimesed satuwad segakomisjoni, kellel põllutööst wähe aimu, ehk sugugi seda ei ole. Nii näituseks tõi keegi ette, et tema ei wõi omale ette kujutada, kuidas see inimene wõib weel täie mõistusega olla, kes karjas on käinud. Kui nüüd komisjoni ka satuwad niisugused inimesed, kes arwawad, et karjaskäimine nii raskelt terwise peale mõjub, et inimene päriselt anormalseks saab, siis saab segakomisjoni töö tegemine wõimataks. Samasugune olukord tekiks, kui sinna satuwad inimesed, kes harilise töönormi, kui ka tööpäewa pikkuse

aselele hakkaks palgaküsimuses pikalt ja laialt seletama kalooriatest. Ma arwan, et täiesti ilmaaegu oleks niisugust segakomisjoni kokku kutsuda, tema ei saaks seda tööd ära teha, mis segakomisjonil tõesti teha oleks. Sellepärast teeksin ma ettepaneku, et tuleks seda paragrahwi lugeda järgmiselt, et pooled liikmed walitakse põllutöölise hulgast ja teised põllumajapidamiste juhatajate hulgast. Sellega tuleks sõna „poolt“ asemele panna sõna „hulgast“. Öeldakse, et segakomisjon peab lahendama küsimusi, mille juure eriteadlasi tarwis läheb. Mina omalt poolt ei usu, et tööandja ja töölise wahel eriteadlast tarwis läheb, sest senni on ja edaspidi saab ka võimalik olema kõiki küsimusi tööandja ja tööliste eneste wahel lahendada. Sellepärast teen ma ettepaneku § 21 kohta: „Põllutöölise poolt endi hulgast niisama ka tööandjad endi hulgast.“

M. Martna (sd.): Herra Birkenberg'i poolt ettepanud parandusel on vähemalt üks wiga: seal on öeldud, et põllutöölise hulgast peab walitama, kuna aga ütlemata on jäetud, kes walib. Meie näeme selles üht wäga tagurlist wõtet, mis iga demokraatlisele mõttele surmahoop oleks selles seaduses. Ettepanijal on nähtawasti kawatsus siis weel lisaparagrahwi juure lisada walimise kohta. Walijaiks tahetakse nähtawasti nimetada tööandjaid wõi mõnda teist „kõrgemat“ wõimu. (Ägedad wahelhüüded äärmiselt pahemalt tiitwalt.) Jah, herra Hünerson, Teie teate ju sellest wäga hästi. Teie teate kuidas nende kuulsate Riia ja Tallinna kogude walimisega lugu oli. Wallawanemate ja kohaliste wõimude hulgast waliti siis ka esitajad, kes siis Seckendorfi juure, kui rahwa poolt walitud saadikud läksid, ja need kuulsad otsused tegid. (J. Hünerson (põl.) protesteerib ägedalt.) Nüüd tahate teie ka põllutöölise segakomisjonides samasugust süsteemi läbi wiia. Meie aga teatame, et meie selle vastu oleme. Jah, herra Hünerson, lööge aga pealegi käega, fakt jääb faktiks.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja **A. Schulbach**: Ma ei ole herra Birkenberg'i ettepanekut wormuleeritult weel näinud. Rahwaesitaja Martna waidles päris õigustatult selle paranduse wormilise külje vastu. Sisuliselt pean ma sellele parandusele järgmistel põhjustel

wastu waidlema. Segakomisjonid kutsutakse kokku puhtmajanduslistel põhjustel, majanduslise seisukorra lahendamiseks tööandja ja töölise wahel. Meie seadusandlus on asunud seisukohale, et oma majanduslisi õigusi jalule seada ja kaitseda võib kodanik mitte üksi isiklikult, waid ka oma esitajate läbi. Ei ole näituseks kellegile keelatud kohtusse saata oma adwokaati, kui wiimane paremini oskab tema õigusi kaitsta. Samuti on ka lugu töolistega segakomisjonides, — töolistel peaks õigus olema esitajaid sinna saata mitte üksi eneste hulgast, waid ka väljaspoolt, isikuid, kes nende õigusi paremini oskawad kaitsta, kui nad ise. Ma juhin rahwaesitajate tähelpanu selle peale, et need kaks poolt, tööandjad ja töölised ei ole mitte ühesuguses seisukorras. Tööandjate hulgas leidub kõrgema haridusega jõudusid külluses, kuna töolistes hulgas neid wäga wähe leidub. Segakomisjoni töö ei seisa aga üksinda selles, et teatawaid põhimõtteid üles seada, waid peab osatama neid põhimõtteid ka õieti wormuleerida. Ei ole sellest üksi küll, kui segakomisjonis kokkulepe leitud, waid peab seda kokkulepet ka suudetama õieti paberile panna ja ümberpöörduvalt, peab silmas pidama, et wormuleeritud kokkulepe sõnaliselt wastaks. Selles mõttes on wäga tähtis, et mitte ühel poolel komisjonis, tööandjatel, üksinda haritud jõud ei oleks. Sellega ei saa tööandjad kuidagi töolistes wägiwalla alla pandud, sest segakomisjoni otsused omandawad makswuse siis, kui kokkulepe leitud. Töölised peawad wõima komisjoni walida niisuguseid esitajaid, kes nende kasusid küllalt kaitsta suudaks ja oskaks. Sellepärast palun rkl. Birkenberg'i ettepanekut tagasi lükata.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud parandus rahwaesitaja Birkenberg'i poolt: „Põllutöölised poolt endi hulgast, niisama ka tööandjate endi hulgast.“ Ma panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on nähtaw enamuse. Sellega on see parandus nähtawa enamusega tagasi lükatud. Ma panen selle paragrahwi hääletamisele komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 21 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 22. Põllutöölised esitajad, arwu järele wiis, ja niisama palju asemikka walitakse maakonnawalitsuse poolt kokkukutsutawal põllutöölised maakonna koosolekul. Põllu-

töölised maakonna koosolekust wõtawad osa iga maakonna piirkonnas olewa walla põllutöölised oma esitajate läbi, keda walitakse kaks iga sajawiiekümne palgalise põllutöölise kohta — üks suur-, teine wäikemajapidamise töölised poolt, — mitte wähem, kui kaks igast wallast. Kui wallas elawate palgaliste põllutöölised üleüldise arwu jagamisel 150 peale ülejääk üle 100 on, siis saawad walla põllutöölised nimetatud ülejäägi pealt kaks esitajat.

Walitawad põllutöölised esitajad ja nende asemikud jagunewad kahte liiki, suur- ja wäikepõllupidamise töölisesitajateks, wastawalt suur- ja wäikepõllupidamise töölised arwu wahekorrale maakonnas.

M. Martna (sd.): Ma ei saa aru, mis see liigitamine selles paragrahwis peaks tähendama? Siin räägitakse nimelt, et töölisesitajad walitakse üks suur- ja wäikemajapidamise töölised poolt. Sellel liigitamisel puudub ju igasugune alus, sest meie asume ju seisukohal, et suurmajapidamine likwideeritud peab saama ja sellel teel ju oldaksegi. Lähemas tulewikus ei saa meil siis suurmajapidamisi mitte niipalju olema ja sellepärast leian ma, et see liigitamine siin üleliigne on ja teen ettepaneku seda wälja jätta. Igatahes palun ma, et komisjoni aruandja seda selgitaks, mispärast niisugune liigitamine siia sisse wõetud.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja A. Schulbach: On ju tõsi rahwasaadiku Martna wäide, et meil suurmajapidamine täiesti kaob. Et aga komisjon selle seaduseelnõu tänawu õige wara kewadel wälja töötas, siis pidas ta ka neid asjaolusid silmas, mis wäljatöötamise ajal olemas olid. Ka praegu on meil weel suur- ja wäikepõllupidamine olemas. See märkus oli tarwilik sellepärast sisse wõtta, et muidu wõiksid segakomisjonis kokku puutuda isikud, kes mitte pooled ei ole. Maareformi teostamise eel näitasid statistilised andmed, et meil Põhja-Eestis töölised seas suurem ülekaal mõisatöölistel on. Igalpool wallas, kus töölised kokku tulewad, on enamuse mõisatöölistel, kes oma esitajad komisjoni waliwad. Et aga wäikepõllupidajaid palju rohkem on, kui suurpõllupidajaid, siis puutub maakonna komisjoni koosolekul mõisatöölised kokku wäikepõllupidajaga. Loomulikult ei saa need kaks kokkulepet luua, nad ei ole ju wastaspoolel, sest et talutöö ja mõisatöömärksa lahku lähewad. Segakomisjon lei-

dis tarwiliku olewat wastu wõtta töö- ja hoolekandeministeeriumi ettepaneku, et esitajad walitakse wastawalt suur- ja wäikemajapidamise tööliste arwu wahekorrale maakonnas. Kui aga Riigikogu arwab, et meil praegune olukord ajutine, et suurmajapidamine tõesti kiiresti häwineb ja sellepärast suur- ja wäikemajapidamiste wahel huwide lahkuminekut ette ei tule, siis wõib olla, on need märkused üleliigsed. Niikaua aga, kui meil praegune olukord maksmas, on, komisjoni arwates siiski ainult sarnane seisukoht wastuwõetaw, et mõlemate liikide esitajad tingimata komisjonis tarwilikud on.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud ainult üks parandus ja nimelt rkl. herra Martna poolt, mis kõlab järgmiselt: Panen ette wälja jätta klambrites olewad sõnad: „üks suur- teine wäikemajapidamise tööliste poolt“ nagu ka paragrahwi wiimane lõige.

Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Mulle näib, et wähenus wastu, sellega on rahwasaadik Martna parandus wastu wõetud. Ma panen nüüd selle paragrahwi ühes rkl. Martna parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Hääletenamusega on otsustatud § 22 ühes rahwaesitaja Martna parandusega wastu wõtta.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 23. Walla põllutöölise esitajad ja nende asemikud walitakse kinnisel hääletamisel walla põllutöölise koosolekutel, mis maakonnawalitsuse poolt kindlaks määratud puhkepäewal ja tunnil wallawalitsuse poolt kokku kutsutakse. Koosoleku koha ja aja peab wallawalitsus vähemalt üks nädal warem üleüldiselt teada andma, ametlikude käskude teadaandmise korras ja sellekohase kuulutuse ülespanemise teel wallamajas.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja lõpusõna ei tarwita. Ma panen § 23 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on § 23 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 24. Walla põllutöölise esitajate ja nende asemikkude walimistest wõiwad osa wõtta ainult walla piirkonnas elawad palgalised põllutöölised, kes vähemalt 20 aastat wanad. Walimistest osa wõtta ei wõi isikud, kes Riigikogu walimise, rahwahääle-

tamise ja rahwaalgatamise õiguse seaduse § 4 ette nähtud.

Wallawalitsuse kohus on selle järele walwata, et walimisruumi ainult isikud sisse lastakse, kellel õigus walimistest osa wõtta.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja lõpusõna ei tarwita. Ma panen § 24 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on § 24 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 25. Walla põllutöölise walimiskoosoleku awab wallawanem wõi tema asetäitja. Koosolek walib enesele juhataja. Koosoleku käigu ja otsuste üle peetakse protokoll, mis koosoleku lõpul ette loetakse, ning juhataja, protokollikirjutaja ja vähemalt kolme koosoliija poolt alla kirjutatakse. Protokollikirjutajaks wõib walida wallasekretääri. Protokoll peab maakonnawalitsusele wiibimata edasi saadetama.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna komisjoni aruandja ei tarwita. Panen § 25 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on § 25 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 26. Põllumajapidamiste juhatajate esitajad ja nende asemikud walitakse põllutöölise esitajatele wastawal arwul maakonnawalitsuste poolt kokkukutsulawal majapidamiste juhatajate koosolekul. Sellest koosolekust wõtawad osa kõik maakonna piirkonnas olewate põllumajapidamiste tegelikud juhatajad oma walijameeste läbi, keda walitakse korras, mis on ette nähtud selle seaduse §§ 22, 23 ja 24. Walitawad põllumajapidamiste juhatajate esitajad jagunewad kahte liiki, suur- ja wäikepõllupidajate esitajateks, wastawalt suur- ja wäikepõllupidajate walijate arwu wahekorrale maakonnas.

Tähenndus: § 22 käsitamisel tuleb põllupidajate walijameeste arwu määramisel mõista „150 palgalise põllutöölise“ asemel „150 põllumajapidajat“.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Schulbach: § 22 juures wõeti wastu rahwasaadiku Martna parandus, mille järel põllutöölised mitte ei jagune suur- ja wäikemajapidajateks. Et § 26 selles asjas kokkukõla sisse saada, tuleks tema wiimane lõige wälja jätta ja nimelt: Walitawad põllumajapida-

jate esitajad jagunewad kahte liiki, suur- ja väikepõllupidajate esitajateks, wastawalt suur- ja väikepõllupidajate arwu wahekorrale maakonnas.

Juhataja A. Kerem: Et mingisuguseid teisi ettepanekuid § 26 kohta tehtud pole ja ka komisjoni aruandja paranduse wastu ei waielda, siis panen ma selle paragrahwi komisjoni aruandja poolt parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on otsustatud § 26 komisjoni aruandja poolt parandatud kujul wastu wõtta.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 27. Segakomisjoni liikmed saawad maakonnawalitsuse poolt tasu sõidukulude katmiseks koosolekule ja tagasi sõitmise eest, niisama ka päewaraha segakomisjoni koosolekute aja eest maakonnanõukogu liigetele maksetawa päewaraha ja sõidukulude suuruses.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna komisjoni aruandja ei tarwita. Panen paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 27 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 28. Eitewõtjad ja tööjuhatajad on kohustatud segakomisjoni liikmeid komisjoni tegewuseks igal ajal wabastama.

Segakomisjoni liikmed töölt äraoleku aja eest töandjalt tasu ei saa.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja lõpusõna ei tarwita. Panen § 28 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see paragrahw wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 29. Segakomisjoni liikmeid põllutöölisi, tööliste esitajaid ja nende asetäitjaid — wõib enne palgalepingu tähtaja lõppu töölt lahti lasta ainult kohtuotsuse järele.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja lõpusõna ei tarwita. Panen § 29 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see paragrahw komisjoni redaktsioonis wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 30. Segakomisjon on otsuswõimeline, kui vähemalt kuus, see on, kumbagilt poolt kolm esitajat koos on.

Märkus 1. Kui ühe poole esitajaid enam on kokku tulnud, kui teise poole, siis

otsustab see pool ise, kes nendest hääleõiguslikkudena segakomisjoni koosolekust osa wõtawad.

Märkus 2. Ei ole koosolek otsuswõimeline, siis kutsutakse kokku uus koosolek, mitte warem, kui ühe, ja mitte hiljem, kui kahe nädala pärast. Ei tule ka teistkordsele koosolekule tarwiline arw liikmeid, siis otsustatakse eelmise koosoleku päewakorras olnud küsimused igasuguse kokkuseade juures, silmas pidades poolte pariteeti.

P. Keerdo (is.): Teen ettepaneku tähendus 2. lõpulauses: „silmas pidades poolte pariteeti“ wälja jätta. Praegu makswas seaduses, kus ka segakomisjon ette nähtud, seda ei nõuta, pole tarwidust seda ka siin üles wõtta. See annab wõimalust komisjoni tööd täiesti wõimatuks teha, kui üks pool ei taha tööd teha. Nagu minewal aastal, kui töandjate esitajad mitmes maakonnas üleüldse koosolekule ei ilmunud, millega igasuguste sunduslikkude määruste wäljaandmine wõimatuks saab ja seadus seega oma mõtte kaotab.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja A. Schulbach: Segakomisjon on wälja läinud põhimõtetest, et kõikidel koosolekutel pooled peaksid ühetaoliselt esitatud olema, sest ainult sel korral on seadusel mõju ja wõib kokkuleppest rääkida, sest terve seadus on kokkulepete peale põhjendatud. Sellega ei saa mitte enam nõus olla, et pariteeti mitte tarwis ei oleks ja sellega palun ma Riigikogu liikme Keerdo ettepanekut tagasi lükata.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud Riigikogu liikme Keerdo poolt parandus § 30. II osas lõpust wälja jätta: „silmas pidades poolte pariteeti“. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Suur enamuse on selle wastu; sellega on see parandus tagasi lükatud. Panen paragrahwi komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) Üksikud on wastu. Sellega on paragrahw 30 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 31. Segakomisjoni koosoleku üle peetakse protokoll, kuhu kõik segakomisjoni otsused üles tähendatakse. Protokoll kirjutatakse koosolijate poolt alla. Igal liikmel on õigus nõuda oma isearwamise protokollilt wõtmist.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja lõpusõna ei tarwita. Panen selle

paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 31 vastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 32. Segakommisjon teeb oma otsused liht-hääleteenamusega. Langeb häältearw poolteks, siis wõetakse mõlemad ettepanekud protokoll. Hääletamise wiisi otsustab komisjon.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja lõpusõna ei tarwita; panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Üksikud on vastu. Sellega on § 32 vastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 33. Segakommisjon on kohustatud oma materjaalid 15. jaanuariks töö- ja hoolekandeministeeriumile ära saatma.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja lõpusõna ei tarwita. Panen § 33 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 33 vastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): Üleriikline segakommisjon. § 34. Üleriiklise segakommisjoni ülesandeks on:

1) maakonna segakommisjoni poolt sisseantud materjaalide põhjal põllutöölise palga alammäära, normaal-tööpäewa-, ületunnitöö-, tööaja, töowiljakuse normide ja teiste töötingimiste üleriikliselt ühtlustamine.

2) põllutöölise olukorra parandamiseks ja kindlustamiseks töö-hoolekandeministeeriumi kaudu Wabariigi Walitsusele ettepanekuid teha.

P. Keerdo (is.): Teen ettepaneku sõnad: „töowiljakuse normide“ wälja jätta.

Aruandja A. Schulbach: Ma ei saa selle parandusega ühineda ei seadusliselt ei wormiliselt sellepärast, et ta juba eelseaduses vastu on wõetud ja loomulikult ka nendes seadustes olema peab. Sellega palun hra Keerdo poolt ettepanekud ettepanekut tagasi lükata.

Juhataja A. Kerem: Riigikogu liikme hra Keerdo poolt on parandus tehtud § 34 sõnad: „töowiljakuse normide“ wälja jätta. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on vastu; sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen § 34 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on mõned

üksikud. Sellega on see paragrahwi vastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 35. Üleriiklise segakommisjoni liikmed — kaks esitajat igast maakonnast: üks tööliste ja teine põllumajapidajate poolt, — walitakse maakonna walimiskoosolekutel maakonna segakommisjoni liikmete hulgast. Walimise kord, kui ka kord walimiskoosolekul on ette nähtud käesolewa seaduse paragrahwides 22—26.

Märkus. 1921 aasta üleriiklise segakommisjoni liikmed walitakse maakonna segakommisjonides eriti põllutöölise ja tööandjate poolt, komisjoni liigete hulgast.

Märkus selle paragrahwi juure langeb ära, sest see on wõetud ainult 1921 a. jaoks.

P. Keerdo (is.): Teen ettepaneku wälja jätta selle paragrahwi esimese lause lõpust sõnad: „maakonna segakommisjoni liikmete hulgast“. Motiivid on need, mida siin juba aruandja rkl. Birkenberg'i ettepaneku puhul toonitas; siin on samasugune juhtumine, sest ka siin ei wõi meie mitte lubada seda kitsendust. Ma arwan, kui enne aruandja wõis ühineda sellega, siis ta seda ka käesolewal juhtumisel peab tegema.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja A. Schulbach: Ma ei saa siiski rahwaesitaja Keerdo parandusega ühineda, sest et § 35 ei ole sõnal „hulgast“ mitte seesamane tähendus, mis tal oli § 21-ses. (**J. Piiskar** (is.): kohalt: Teie ise olite enne selle poolt.) Ma seletan teile kohe ära, herra Piiskar, kui see teid huwitab. § 21-ses määratakse maakonna segakommisjoni liikmed, kes walitakse tööliste seast, wõi wõib ka wäljaspoolt walida, ja seal jäeti tööliste täieline õigus walida keda nemad tahawad, kas eneste hulgast wõi ka kõrwalisi isikuid. Sellega lubab aga ka § 35 kõrwalisi isikuid walida, ainukese eeltingimisega, et see kõrwaline isik peab maakonna segakommisjonis enne töötanud olema. See on sellepärast tarwilik, et üleriikline segakommisjon ei arwa omalt poolt mitte määrusi wälja, ta ainult ühtlustab neid määrusi, mis maakonna segakommisjoni poolt ette pandud. See on aga loomulik, et kui tahetakse ühtlustada neid töösid, mis maakonna segakommisjon ette

pannud, siis peab tundma ka põhjalikult tööde käiku maakonna komisjonis ja sellest järgneb iseenesest nõudmine, et peab inimene olema kaasa töötanud maakonna segakomisjonis. § 35 ei kitsenda kuidagi viisi tööliste õigusi, vaid annab töölistele täielise võimaluse saata üleriiklisse segakomisjoni isikuid, kes nende õigusi kaitsewad, kuid nõuab ainult tööliste eneste huvides, et esitajad oleks küllalt asjasse süvenenud, sellepärast ei saa mina mitte rahwaesitaja Keerdo parandusega ühineda ja palun seda tagasi lükata.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud rkl. Keerdo poolt järgmine parandus: „Teen ettepaneku § 35 esimese lause lõpust ära jätta sõnad „maakonna segakomisjoni liikmete hulgast“. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on selle vastu. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen nüüd hääletamisele § 35 komisjoni aruandja poolt ettekantud kujul ilma märkusetä. (Hääletatakse.) Hääletamusega on § 35 vastu võetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 36. Üleriiklise segakomisjoni koosoleku awab töö-hoolekandeministeeriumi esitaja.

Juhataja A. Kerem: Aruandja sõna ei tarwita. Panen selle paragrahwi komisjoni poolt ette pandud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 36 vastu võetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 37. Üleriiklise segakomisjoni koosolek on otsusewõimuline, kui vähemalt wiis esitajat kumbagilt poolt ilmunud on.

Märkus. Kui ühe poole esitajaid enam on kokku tulnud kui teise poole, siis otsustab see pool ise, kes neist hääleõigulistena segakomisjoni koosolekutest osa wõtawad.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja sõna ei tarwita. Ma panen selle paragrahwi komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on § 37 vastu võetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 38. Kui üleriiklise segakomisjoni koosolek otsusewõimuline ei ole, kutsutakse kahe nädala jooksul uus koosolek kokku, mis otsustab eelmise koosoleku päewakorras olnud küsimused igasuguse koosseisu juures, silmas pidades poolte pariteeti.

P. Keerdo (is.): Panen ette wälja jätta sõnad: „silmas pidades poolte pariteeti“. Motiivid on needsamad, mida ette tõin maakonna segakomisjonide kohta.

L. Johanson (sd.): § 38 on öeldud, et kui üleriiklise segakomisjoni koosolek otsusewõimuline ei ole, kutsutakse kahe nädala jooksul uus koosolek kokku, kuid see jääb lahtiseks, mis siis tuleb teha, kui ka teistkordsel kutsel komisjon kokku ei tule ja otsusewõimuline ei ole. Niisugusesse seisukorda sattumise tagajärg on see, et sunduslikka määrusi ühe aasta peale. Et Riigikogul tuleb hakata wälja töötama seda ära hoida, teen ma ettepaneku, wõtta § 38 lõppu järgmine lõige juure: „Kui ka teistkordsel kokkukutsel üleriikline segakomisjon otsusewõimuline ei ole, annab sunduslikud määrused wälja töö- ja hoolekandeministeerium, aluseks wõttes eelmise aasta määrusi ja tähele pannes elukalliduse tõusu.“

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja A. Schulbach: Rkl. Keerdo ettepanekuga ei saa ma kuidagi ühineda, sellepärast, et segakomisjoni kokkulepe wõib olla ainult siis, kui pooled ühesuurusel esitatud on. Kui aga teine pool suurem on, siis wiib see oma hääle ülekaaluga kõik oma tahtmised läbi. Nii on pariteedi nõudmine tarwilik. Rkl. Johanson'i parandus oli töökaitse komisjonis arutusel, kes seisukohale asus, et niisuguste põhjapanewate määruste wäljaandmist, millel terwe riigi majanduse peale õige suureulatusline tähtsus on, ei wõi kuidagi moodi üksiku ministeeriumi hooleks anda. Kui neid määrusi tarwis maksma panna, peab neid läbi wiima seadusandlisel teel, sellepärast panen ma ette rkl. Johanson'i parandust ka tagasi lükata ja paragrahw komisjoni poolt ette pandud kujul vastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud 2 parandust: 1) rkl. Keerdo ja 2) rkl. Johanson'i poolt. Paranduste ettekandmist ei nõuta. Panen esimesena hääletamisele rkl. Keerdo ettepaneku. (Hääletatakse.) Enamus on vastu, sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Johanson'i parandus. (Hääletatakse.) Enamus on selle vastu, sellega on see parandus tagasi lükatud. Nüüd panen hääletamisele § 38 komisjoni aruandja

poolt ettekantud kujul. (Hääletatakse.) Üksikud on vastu, sellega on § 38 vastu võetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 39. Üleriiklise segakomisjoni istumistest võtavad osa tarvilisel korral riigiasutuste esitajad sõnaõigusega.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja sõna ei soovi. Panen paragrahvi hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda, sellega on § 39 vastu võetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 40. Maakonna segakomisjonide poolt väljatöötatud põllutöölise tööaeg ja palgatingimise kawad ühes segakomisjoni protokollidega saadetakse töö- ja hoolekandeministeeriumi üleriiklise segakomisjoni koosolekul ettekandmiseks. Üleriiklise segakomisjoni poolt ühtlustatud määrused lähewad töö- ja hoolekandeministeeriumile sunduslise määrusena väljakuulutamiseks.

J. Piiskar (is.): Selles paragrahvis on selle seaduse raskuspunkt. Ja kui see paragrahw niisugusel kujul vastu võetakse, nagu ta komisjoni poolt on redigeeritud, siis kaotab see seadus igasuguse mõtte ja nimelt järgmistel põhjustel: siin on öeldud „üleriiklise segakomisjoni poolt ühtlustatud määrused lähewad töö- ja hoolekandeministeeriumile sunduslise määrusena välja kuulutamiseks.“ Tõuseb küsimus, mis saab siis, kui segakomisjon neid määrusi ei ühtlusta? Ja see võib väga kergesti juhtuda, et ta neid ei ühtlusta neilsamadel motiividel, mis pärast, näituseks, läinud aastal maakonna segakomisjonidesse mitmes maakonnas tööandjad oma esitajadki walimata jätsid. Teistes maakondades esineti jälle sarnaste ettepanekutega, mis igasuguse pinna läbirääkimisteks alt ära võttis ja mille tõttu jälle „ühtlustada“ ei saadud. Nüüd näeb seadusandja ise ette, et maakonna segakomisjonis võiks sarnane nähtus ette tulla ja sellepärast tahetaksegi nüüd üleriikline segakomisjon moodustada, kes kõik materjaali kokku võtab, ühtlustab ja selle töö-hoolekandeministeeriumile kinnitamiseks saadab. Aga võib juhtuda, et üleriiklises segakomisjonis kokkuleppele ei jõuta ja siis loomulikult ei saa töö- ja hoolekandeministeeriumile määruseelnõu kinnitamiseks esitada. Ja sunduslised määrused jääwad ära. Kui aga see nüüd teada on, siis ma ütlen, et just põllumehed on need, kes kõik selleks teewad,

et kokkuleppele ei jõutaks. Kui nad juba terwes reas maakondades segakomisjonidest osa ei võtnud läinud aastal, siis on selge, et just sealtpoolt, nagu põllumehed ise ka alati on rõhutanud, igasuguste määruste vastu ollakse. Selle paragrahwiga awaneb neile võimalus määruste vastu olla, ette pannes niisuguseid tingimisi, millega töölised ka kõige paremal tahtmisel kokku leppida ei saa, kui nad oma tööjõudu päris muidu tööandjale anda ei taha. Tähendab, on täieline võimalus asja niikaugele wiia, et kokkulepet ei saada ja siis ei ole ka töö-hoolekandeministeeriumil midagi välja kuulutada. Siin aga tähendas ühe eelnise paragrahwi juures komisjoni aruandjagi, et määrused, mis selle seaduse põhjal tahetakse välja anda, on nii tähtsad, et neid ministeeriumi hooleks usaldada ei või. Seda ka omalt poolt rõhutades ei saa meie leppida sellega, et see seadus ainult selleks vastu võetakse, et teda selle § 40 läbi olemataks teha. Ma ei saa ka asuda sellele seisukohale, et sarnasel korral, kui kokkulepet ei leita, määruste väljaandmine läheks ministeeriumi kätte. Mina leian, et sarnasel korral peab parlament selle küsimuse enese kätte lahendada võtma ja sellepärast teen ettepaneku selle paragrahwi juure võtta märkus, milles on öeldud, et kui üleriiklises segakomisjonis kokkuleppele ei jõuta, siis töö- ja hoolekandeministeerium on kohustatud määruseelnõu välja töötama ja Riigikogule esitama seadusandlises korras maksmapanemiseks. Märkus on järgmine:

„Kui üleriikline segakomisjon ei esita töö- ja hoolekandeministeeriumile ühtlustatud sunduslikka määrusi, siis on töö- ja hoolekandeministeerium kohustatud esitama Riigikogule segakomisjonide materjaalide alusel kokkuseatud sunduslikkude määruste eelnõu maksmapanekuks seadusandlises korras.“

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja A. Schulbach: Minule näib, et rahvasaadik Piiskar'i ettepanekus mingisugune sisemine loogika puudus peitub. Meie ei või ometi mingisuguse seadusandlise aktiga tulewasele Riigikogule ette kirjutada, missuguseid seadusi ta peab vastu võtma. See oleneb tulewase Riigikogu enese heast tahtmisest ja tema koosseisust ja meie võiks missugused tahes seadused maksta panna, aga kui tulewane Riigikogu neid austada ei taha, siis ta neid

ka ei austa ja mundab nad ära. Rahwasaadik Piiskar püüab rõhutada, et töö ja hoolekandeministeeriumi võime küll kohustada neid määrusi Riigikogule esitama. Kuid Riigikogu, kui ta tahab, võib ju isegi igasugust mõju awaldada töö- ja hoolekandeministeeriumi peale, et kõik materjaalid, mis segakomisjonidest saadud, tarbekorral ajawiitmata Riigikogule ära saadetud saaks. Ei ole sugugi tähtis, et töö- ja hoolekandeministeerium need materjaalid Riigikogu kantseleisse seisma saadab, waid tähtis on, et need materjaalid ära saaksid kasutatud seadusliste määruste maksmapanekuks, ja see oleneb ära ainult Riigikogu tahtmisest. Sellepärast arwan mina, et on täiesti mõtteta niisugust parandust wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Rkl. herra Piiskar'i poolt on § 40-da juure järgmine märkus sisse tulnud: „Märkus: Kui üleriikline segakomisjon ei esita töö- ja hoolekandeministeeriumile ühtlustatud sunduslikka määrusi, siis on töö- ja hoolekandeministeerium kohustatud esitama Riigikogule segakomisjonide materjaalide alusel kokkuseatud sunduslikkude määruste eelnõu maksmapanekuks seadusandlises korras.“ Ma panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. (J. Piiskar (is.): Palume hääled ära lugeda!) Ma palun uuesti neid käed tõsta, kes herra Piiskar'i paranduse wastuwõtmise poolt on. (Hääletatakse.) See ettepanek on saanud poolt 20 ja wastu 27 häält. Sellega on see märkus tagasi lükatud. Ma panen nüüd hääletamisele § 40-da selles redaktsioonis, nagu ta komisjoni poolt ette pandud. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud hääled. Seega on § 40 komisjoni poolt ette pandud kujul wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 41. Juhtumistel, kus maakonna walimiskoosolekutel kas tööliised ehk tööandjad oma esitajad walimata jätawad, seab selle maakonna kohta sunduslikud määrused kokku üleriikline segakomisjon.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja sõna ei wõta. Ma panen § 41 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 41 wastu wõetud.

L. Johanson (sd.): Selles seaduseelnõus ei ole mitte öeldud, millal üleriikline segakomisjon oma tegewuse lõpe-

tama peab. See on väga tarwilik, et määrused walmis saaks käesolewa aasta tööhooaja alguseks. Sellepärast teen ma ettepaneku, sisse wõtta täiendawalt weel üks paragrahw, kus ära tähendatud oleks, et üleriikline segakomisjon on kohustatud oma materjaalid töö- ja hoolekandeministeeriumile 15. weebruariks ära saatma.

Juhataja A. Kerem: Rkl. herra Johanson'i poolt on uus § 41-a järgmises redaktsioonis sisse antud „§ 41-a. Üleriikline segakomisjon on kohustatud oma materjaalid 15. weebruariks töö- ja hoolekandeministeeriumile saatma.“

Aruandja A. Schulbach: Ma ühinen selle parandusega.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja on ühinenud herra Johanson'i ettepanekuga ja sellepärast panen mina § 41-a hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Sellega on see ettepanek wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): Seaduse täitmise järewalwe. § 42. Selle seaduse põhjal antawate määruste korraliku täitmise järewalwe ja tekkinud konfliktide lahendamine, samuti ka määruste rikkujate wastutusele wõtmise rahukohtu nuhtlusseaduse § 29 põhjal allub töö- ja hoolekandeministeeriumile temale alluwate organide ja ametnikkude kaudu ning maakonnawalitsuste hoolekande osakondadele.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja sõna ei tarwita. Ma panen § 42 sel kujul, nagu ta komisjoni poolt ette pandud, hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 42 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 43. § 42 tähendatud järewalwe asutused peawad selle seaduse rikkumise kohta sissetulnud andmed ja kaebtused kahe nädala jooksul läbi waatama ja neile seadusliku käigu andma.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja sõna ei tarwita. Ma panen § 43 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 43 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 44. Käesolewa seaduse maksmahakkamisega kaotab oma jõu seadusandliku delegatsiooni poolt 13. sept. 1919 a. wastu wõetud seadus põllutööliste tööaja ja pal-

gaolude korraldamise üle („R. T.“ nr. 71, 1919 a.)

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja sõna ei tarwita. Ma panen § 44 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 44 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach: Ma pean Riigikogule teatama, et II lugemisel § 13-a töökaitse komisjoni anti seisukoha wõtmiseks. Komisjoni andmine sündis wiimasel koosolekul enne istungite wahe- aega ja komisjon ei ole selle paragrahwi kohta weel seisukohta saanud wõtta, selle- pärast palun ma selle seaduse II lugemist mitte täna lõpetada, waid senniks edasi lükata, kunni komisjon seisukoha on wõtnud.

Juhataja A. Kerem: Sellega on tänane päewakord läbi.

S. Koosoleku lõpe- tamise ja järgmise koosoleku aja küsi- mus.

saa mitte homseks päewakorda wõtta, sest kodukorra järele peab I-se ja II-se luge- mise wahe olema 3 päewa, kui Riigikogu seda mitte eriti ära ei otsusta. Ka ei saa põllutööliste tööaja ja palgaolude korralda- mise seadust homsesse päewakorda wõtta ja ei ole ka midagi teist materjaali. Ma teen ettepaneku järgmise koosoleku aja määramist juhatusse hooleks jätta.

Juhataja A. Kerem: On ettepa- nek tehtud järgmise koosoleku aja äramää- ramist juhatusse hooleks jätta. (Hääleta- takse.) Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.45 min. p.

K. Wirma (sd.):

Ma teatan, et homset koosolekut mitte ei saa pidada, sest § 12-a ära- muutmise küsimust ei

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **A. Kerem.**

Abisekretäär **W. Pezold.**

